

11

**Sosiaali- ja terveyslautakunnan lausunto Mari Rantasen ym.
valtuustoaloitteesta omaishoitajien henkilökohtaisen budjetin
käyttöönoton selvittämisestä**

HEL 2013-007691 T 00 00 03

Päätösehdotus

Sosiaali- ja terveyslautakunta päättäneen antaa valtuutettu Mari Rantasen ja viiden muun valtuutetun omaishoitajien henkilökohtaisen budjetin käyttöönoton selvittämistä koskevasta valtuustoaloitteesta seuraavan lausunnon:

”Omaishoitajat ja omaishoidon tuki

Omaishoitajalla tarkoitetaan omaista tai muuta hoidettavalle läheistä henkilöä, joka on tehnyt kunnan kanssa omaishoitosopimuksen. Omaishoidon tuki on lakisääteinen kokonaisuus, joka muodostuu hoitopalkkiosta, tarvittavista palveluista hoidettavalle sekä omaishoitajan tukemisesta. Omaishoittoa kehitetään parhaillaan valtakunnallisesti ja Helsingin kaupunginhallitus antoi 24.6.2013 (§ 753) lausunnon kansallisen omaishoidon kehittämisohjelman valmistelutyöryhmän raportista.

Omaishoidon tuen piirissä olevien määrä on Helsingissä viime vuosina kasvanut. Vuonna 2012 omaishoidon tuen saajia oli yhteensä 3 711, joista vammaispalveluissa 973, kehitysvammahuollossa 583 ja yli 65-vuotiaiden palveluissa 2 155.

Helsingissä omaishoitajia tuetaan eri palvelumuodoilla, joita ovat:

- kotiaivustajapalvelu: joiksikin tunneiksi mahdollistamaan omaishoitajan lyhyt poistuminen kotoa
- sijaisomaishoito: omasta tuttavapiiristä oleva henkilö, joka palkataan omaishoitajan vapaan ajaksi
- omaishoidon toimintakeskukset: neljä alueellista toimipistettä
- kotiin ostettavat palvelut omaishoitajan tukemiseksi
- omaishoidettavien päivätoimintaan osallistuminen
- omaishoitajien lakisääteisten vapaiden järjestäminen joko kaupungin omissa tai ostopalveluyksiköissä
- omaishoitajien lakisääteisten vapaapäivien palveluseteli: vanhuspalveluissa on hyväksytty palvelusetelituottajiksi 25 ja

vammaispalveluissa neljä ympärivuorokautista lyhytaikaishoitoa tarjoavaa palvelutuottajaa.

Henkilökohtainen budjetti

Henkilökohtaisella budjetilla (HB) tarkoitetaan tarpeenarvioinnin avulla määritettyä rahasummaa, joka myönnetään henkilön itsensä käytettäväksi hoidon, hoivan tai apuvälineiden hankintaan. HB:ssa korostuu henkilön itsemääräämisoikeus ja valinnanvapaus. HB on käytössä sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisessä eri tavoin muun muassa Iso-Britanniassa, Hollannissa, Belgiassa, Saksassa, Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Australiassa.

Suomalainen sosiaalihuoltoa koskeva lainsäädäntö sisältää vahvan pyrkimyksen asiakaslähtöiseen toimintaan, mutta teknishallinnollista lainsäädäntöperustaa ei HB:lle suomalaisessa lainsäädännössä ole. Tästä syystä kunnan palveluissa asiakkaalle ei toistaiseksi voida suoraan antaa rahaa tai muuta siihen rinnastettavaa maksuvälinettä käytettäväksi henkilökohtaisena budjettina.

Yksilölliset palvelut

Henkilökohtaisen budjetin ideaa on soveltaen kokeiltu ja kehitetty Helsingin sosiaali- ja terveystoimen vanhuspalveluissa ja vammaispalveluissa. Asiakkaiden on ollut mahdollista valita eri palvelumuotojen välillä ja näin on voitu tarjota yksilöllisiä, tarpeiden ja toiveiden mukaisia palveluja. Rohkaisevia kokemuksia on saatu esimerkiksi vanhusten omaishoidossa ja pienimuotoisesti kehitysvammaisten päivätoiminnoissa. Menetelmänä on käytetty olemassa olevia palvelusetelejä ja maksusitoumuksia, joiden avulla asiakas on voinut tehdä yksilöllisiä hankintoja ja valintoja, esimerkiksi päättää palvelun tuottajan.

Palvelusetelin käyttö on osin alkuvaiheessa ja esimerkiksi vammaisten omaishoidon lomitukseen ja kotiin vietäviin palveluihin ei ole toistaiseksi ilmaantunut tuottajia.

Ostopalvelujen laatu

Valtuustoaloitteessa todetaan, että omaishoitajat toivovat palkkion lisäksi sellaisia lepohetkiä, joiden ajaksi on tarjolla hyvää ja laadukasta sijaishoitoa. Aloitteessa esitetään, että omaishoidettavien vammaisten lasten ja nuorten vanhemmat eivät tällä hetkellä saa riittävän laadukkaita palveluita leponsa ajaksi. Tämän kerrotaan johtuvan siitä, että kaupunki on kilpailuttanut asumis- ja hoitopalvelut, jonka seurauksena palvelun laatu ei ole riittävä. Lisäksi aloitteessa todetaan, että kilpailutus on tämän palvelun kohdalla erittäin huono vaihtoehto, sillä kustannusten muodostuessa 85 %:sti henkilöstökuluista, pystyy

palvelun tuottamaan halvemmalla vain vähentämällä henkilökuntaa tai käyttämällä epäpäteviä.

Edellä olevaan liittyen sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa, että kehitysvammaisten ja vammaisten henkilöiden lyhytaikaishoitoa koskevan kilpailutuksen tuloksena sosiaalilautakunta valitsi 20.11.2012 (§ 378) joukon palvelutuottajia, joiden kilpailutuksessa laatutekijöillä oli merkittävä osuus. Arvioitavia laatutekijöitä olivat henkilöstön koulutus, erikoisosaaminen, määrä ja rakenne sekä toimitilat ja oheistoiminnot. Näistä palveluista ei ole saatu valituksia. Omaishoitajaperheet voivat itse valita, minkä tuottajan palveluja he käyttävät. Tyytymättömyydestä pyydetään ilmoittamaan sosiaali- ja terveystaloon, jotta epäkohtiin voidaan puuttua.

Aloitteessa todetaan myös, että palvelut ovat tasapäistäviä riippumatta siitä, millainen kunkin perheen palvelutarve on. Tältä osin sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa, että palvelut pyritään aina tuottamaan yksilöllisesti ja joustavasti asiakasta kuunnellen ja jokaiselle asiakkaalle tehdään yksilöllinen palvelusuunnitelma.

Ehdotetun selvityksen tekemisen tarpeellisuus

Edellä esitettyyn viitaten sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa, että maamme lainsäädäntö ei tällä hetkellä mahdollista henkilökohtaisen budjetin käyttöönottoa sosiaali- ja terveystalouksissa siten, että kunta antaisi suoraan asiakkaalle tietyn rahasumman käyttöönsä. Aloitteessa esitetyn selvityksen tekeminen ei siksi ole ajankohtaista. Sen sijaan sosiaali- ja terveystalouksien yksilöllinen, asiakasta osallistava, tarpeenmukainen ja joustava suunnittelu ja toteutus on tärkeää. Sosiaali- ja terveystalo kehittää toimintaansa jatkuvasti tähän suuntaan, myös aloitteessa mainituille omaishoitajaperheille.

Terveystalouksien arviointi

Omaishoidon tuki mahdollistaa eri tavalla vammaisten sekä ikääntyneiden asumisen kotona toimintakykyä rajoittavista seikoista huolimatta. Yksi keskeisimpiä omaishoidon onnistumisen edellytyksiä on omaishoitajan jaksaminen tehtävässään. Jaksamista voidaan edistää järjestämällä omaishoitajalle yksilölliset, riittävät ja oikea-aikaiset tukipalvelut sekä lakisääteiset vapaat.”

Esittelijä

Valtuutettu Mari Rantanen ja viisi muuta valtuutettua ovat tehneet valtuustoaloitteen, jossa esitetään, että kaupunginhallitus ryhtyy selvittämään omaishoitoperheiden henkilökohtaisen budjetoinnin mahdollisuutta vastaamaan paremmin omaishoitajien palvelujen tarvetta, kuitenkin niin, että etteivät palvelut vähene tai heikkene.

Valtuustoaloitteesta on pyydetty sosiaali- ja terveyslautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle 20.9.2013 mennessä.

Valtuustoaloite on esityslistan tämän asian liitteenä 1.

Esittelijä

virastopäällikkö
Matti Toivola

Lisätiedot

Merja Jäntti, kehittämiskonsultti, puhelin: 310 43715
merja.jantti(a)hel.fi
Maarit Varis, toiminnansuunnittelija, puhelin: 310 42850
maarit.varis(a)hel.fi

Liitteet

1 HEL 2013-007691 Rantanen Mari ym valtuustoaloite

Tiedoksi

Perhe- ja sosiaalipalvelut -osasto
Sairaala-, kuntoutus- ja hoivapalvelut -osasto